

O IZVOĐENJU RATNIH VJEŽBI KOMANDI I ŠTABOVA

Uputstvom o obuci starješina, komandi i štabova, pored ostalog, data je pojmovna definicija ratne vježbe (RV) komandi i štabova* i utvrđene su osnovne odredbe za njihovu pripremu, organizaciju i izvođenje.

Na osnovu zapažanja iz dosadašnje prakse u pripremi, organizaciji i izvođenju izvjesnog broja ratnih vježbi komandi i štabova i konkretnog ukazivanja na odredbe pomenutog Uputstva želim da iznesem svoja razmišljanja i gledanja na neka od pitanja iz oblasti ove tematike, za koje smatram da su od interesa za čitaoce »Vojnog dela«.

DVIJE VRSTE RATNIH VJEŽBI I NJIHOVA KOMBINACIJA

Prema dosadašnjoj praksi, a i odredbama pomenutog Uputstva, ratne vježbe komandi i štabova sastoje se od: štabnih ratnih vježbi (ŠRV*) i komandno-štabnih ratnih vježbi (KŠRV*). U pogledu sastava učesnika, sadržaja i organizacije rada i rukovođenja istima postoje određene razlike.

Štabna ratna vježba izvodi se sa štabom određene komande kao cjelinom ili sa pojedinim sektorom komande (na primjer, pozadinskim, političko-pravnim itd.) radi njihovog uvježbavanja u procesu rada na pripremi komandantove odluke pri procjeni situacije, pripremi i podnošenju prijedloga ili na njenoj realizaciji (izradi i distribuciji borbenih i radnih dokumenata: zapovjesti, naređenja, plana, prilozi i dr.), ili pak jednog i drugog.

* Raniji termin »ratne igre« (RI) u pomenutom Uputstvu je zamjenjen terminom »ratne vježbe« (RV); »štabne ratne igre« (ŠRI) terminom »štabne ratne vježbe« (ŠRV), a termin »komandno-štabne ratne igre« (KŠRI) u »komandno-štabne ratne vježbe« (KŠRV).

Štabne ratne vježbe su uvijek *jednostrane* i načelno *jednostepene*. Zbog toga je priprema, organizacija i rukovođenje tim vježbama jednostavnije i lakše za razliku od KŠRV. U praksi se, međutim, tu i tamo ispoljavaju izvjesne nejasnoće oko toga ko treba da rukovodi ŠRV — da li komandant ili načelnik štaba premda, po mom mišljenju, tu ne bi trebalo da bude dilema. Ako se ŠRV izvodi sa cijelim štabom, logično je da načelnik štaba bude u svojoj ulozi, odnosno da stoji na čelu štaba i rukovodi njegovim radom, a vježbom u cjelini trebalo bi da rukovodi komandant uz angažovanje grupe starješina koji su zaduženi da razrade elaborate za vježbu. Isto tako, ako se izvodi ŠRV sa jednim od sektora u komandi, starješina toga sektora trebalo bi da »igra« svoju dužnost, a vježbom treba da rukovodi komandant ili načelnik štaba (u svojstvu njegovog zamjenika).

Komandno-štabna ratna vježba izvodi se sa dvije ili više kompletnih komandi, odnosno komandi koje za tu vježbu uglavnom imaju — u punom ili smanjenom sastavu — razvijene sve svoje organe. Takve vježbe mogu biti *jednostepene* ili *višestepene* (najčešće dvo-stepene) i *jednostrane* ili *dvostrane* (uvijek treba tražiti da, po mogućnosti, budu dvostrane).

Cilj KŠRV je uvježbavanje ne samo štaba u pripremanju i realizaciji komandantove odluke već i ostalih organa u donošenju odluka i sprovođenju naređenja komandanta, odnosno uvježbavanje *kompletnog rada komande* i svih njenih organa na pripremi, planiranju, organizaciji i rukovođenju borbenim dejstvima u okviru date operativne situacije i dobijenog zadatka. Zbog toga je KŠRV, u odnosu na ŠRV, sadržajno *sveobuhvatnija*, a za pripremu, organizaciju i rukovođenje *kompleksnija* i *složenija forma obuke*.

U Uputstvu je izričito postavljeno da KŠRV-u »planira, priprema, organizuje i njome rukovodi pretpostavljena komanda«. Takav zahtjev je postavljen zbog toga što se »jedna te ista komanda ne može istovremeno pojaviti u ulozi rukovodstva i prvostepene igrajuće komande«, jer bi toj komandi bilo unaprijed sve poznato, a sam toga pojavljivala bi se sama sebi kao presuditelj, što nije logično ni pravilno. Prema tome, KŠRV na kojoj se kao prvi igrajući stepen pojavljuje komanda divizije, vježbu treba da »planira, priprema, organizuje i njome rukovodi« komanda armije, odnosno ako je komanda armije u ulozi igrajućeg prvog stepena, onda takvu KŠRV treba da planira, priprema, organizuje i njome rukovodi Generalštab, odnosno SSNO.

Međutim, moguća je kombinacija ŠRV i KŠRV, što se takođe u Uputstvu predviđa i sankcioniše. Tako, na primjer, komanda ar-

mije se može pojaviti u ulozi rukovodstva vježbe, što znači da ona vježbu planira, priprema i organizuje. Njen se štab, u nešto smanjenom sastavu, pojavljuje u ulozi igrajućeg prvog stepena, za koji je to ŠRV; komande divizija i samostalnih brigada pojavljuju se u ulozi igrajućeg drugog stepena i za njih je to KŠRV. U tom slučaju, u grupu za razradu elaborata i za posrednički aparat komanda armije treba da angažuje one starješine iz svog sastava koje nisu predviđene da budu uključene u vježbu, u igrajući štab armije i u drugostepene igrajuće komande.

Mislim da ne treba posebno napominjati da sve starješine koje su predviđene da budu uključene u sastav igrajućih komandi — štabova ne treba da učestvuju u razradi elaborata za vježbu, niti da sa istim budu (u cjelini ili izvodno) upoznati prije uključivanja u vježbu.

CILJ I STEPEN OBUČAVANJA NA RATNOJ VJEŽBI KOMANDI I ŠTABOVA

Pomenuto Uputstvo opredjeljuje da su *»ratne vježbe najviša i najpotpunija organizaciona forma primjenjene obuke komandi i štabova«* kojom se komande — štabovi, punog ili smanjenog ratnog sastava, i njihovi organi, kao cjelina, obučavaju i uvježbavaju za kvalitetan, ekspeditivan i usklađen rad na funkcionalnim dužnostima i zadacima u procesu pripreme, organizovanja i rukovođenja borbenim dejstvima i komandovanju jedinicama. Pored toga, služe za provjeru obučenosti i osposobljenosti starješina, komandi — štabova i njihovih organa, kao i za provjeravanje, analiziranje i usavršavanje određenih teorijskih postavki i praktičkih rješenja iz oblasti taktike, operatike i strategije.

Iz ovog stava nedvojbeno proizilazi da se pri koncipiranju i realizaciji sadržaja i metoda rada na ratnoj vježbi (ŠRV ili KŠRV) mora polaziti od toga da njen cilj ne može biti obučavanje pojedinaca, već obučavanje i uvježbavanje *komande — štaba kao cjeline* (*»za kvalitetan, ekspeditivan i usklađen rad«*). Obučavanje i uvježbavanje pojedinaca, pa i pojedinih organa komande — štaba, mora obavezno da prethodi ratnoj vježbi, i to putem *trenaža* (pojedinačnih i štabnih) i *drugih* (*»nižih«*) *formi obuke*, predviđenih i definisanih pomenutim Uputstvom, što je i jedan od osnovnih preduslova za uspješan rad štaba ili komande kao cjeline, a posebno za opšti uspjeh ŠRV ili KŠRV. Trenaži i druge forme obučavanja i uvježbavanja starješina i pojedinih organa komandi — štabova isto tako

treba da se praktikuju i poslije izvođenja ratnih vježbi, kako bi se ispoljeni nedostaci i manjkavosti na ratnoj vježbi što prije otklonili, a obuka štabova i starješina unapredila.

U protivnom, tj. ako se ratna vježba po svom osnovnom cilju usmeri na »zanatsko« obučavanje i uvježbavanje pojedinih starješina ili organa komande — štaba, ona neće odgovoriti osnovnoj svrsi. Pored toga, takvo obučavanje i uvježbavanje nije ni ekonomično, jer je osnovno obučavanje i uvježbavanje pojedinaca i pojedinih organa komande — štaba za njihove ratne uloge i zadatke mnogo jednostavnije i ekonomičnije izvoditi putem trenaža i drugih jednostavnijih i jeftinijih formi obuke nego što su ratne vježbe.

Prema tome, ratne vježbe komandi i štabova treba da se pojavljuju kao *kruna, završni čin obučavanja i uvježbavanja* pojedinaca i pojedinih organa komandi — štabova koje treba da prethodi ratnim vježbama i da to obučavanje i uvježbavanje po cilju i metodi, u osnovi, bude u funkciji stručnog osposobljavanja komandi i štabova za kolektivan i kreativan rad.

KOMPLETNOST ORGANIZACIONOG PROCESA RADA I POTPUNA ANGAŽOVANOST NA RATNOJ VJEŽBI

U izvođenju ratnih vježbi posljednjih godina tu i tamo mogle su se primjetiti tendencije skraćenog procesa rada. To ima puno opravdanje samo onda kad je u pitanju da se cjelokupan neophodan proces rada na pripremi i realizaciji komandantove odluke obavi u što je moguće kraćem vremenu, jer je to zahtjev koji nameću karakter i fizionomija savremenih ratnih dejstava. (Ako je vrijeme igdje i ikad novac, onda je to sigurno u savremenom ratu, i to ne samo novac već mnogo dragocjenije: ušteda u krvi i žrtvama, što je osnovni preduslov za pobjedu). Međutim, ako se izostavljaju ili nepotpuno i površno obavljaju neke neophodne radnje i faze organizacionog procesa, bilo u toku pripreme, donošenja ili realizacije komandantove odluke, sa ciljem da se na taj način »dobije« u vremenu, onda to neće dati pozitivne efekte ni na vježbi, a pogotovu ne u ratu. Takva praksa primjenjena na vježbi štetno se odražava na uvježbavanje pojedinaca, pojedinih organa i komande — štaba kao cjeline, na kvalitet i realnost procjene i odluke, što bi u ratu najčešće imalo dalekosežnije negativne posljedice.

Treba težiti za skraćivanjem vremena u radu štaba i komande na pripremi i organizacionom procesu pri donošenju komandantove odluke na ratnim vježbama, što se može i treba da se postiže samo

obučavanjem i uvježbavanjem prije vježbe, a na vježbi (i u ratu) putem odvajanja bitnog od nebitnog, što kvalitetnijim i ekspeditivnijim radom svakog pojedinca i pojedinog organa komande — štaba, efikasnom organizacijom rada u komandi — štabu kao cjelini, a nikako na račun izostavljanja ili nepotpunog i površnog obavljanja nekih neophodnih radnji, faza ili procesa rada i sl. Proces rada štaba i komande na pripremi i realizaciji komandantove odluke (na vježbama i u ratu) uvijek mora biti sadržajno potpun, naravno uz maksimalnu težnju i nastojanja da bude što *kvalitetniji* i obavljen za što *kraće vrijeme*. Otuda, kad je riječ o ratnim igrama, ističe se značaj obučavanja i uvježbavanja pojedinaca i pojedinih organa komande — štaba prije izlaska na ratne vježbe (putem trenaža i drugih formi obuke) za njihovo »zanatsko« kvalitetno i ekspeditivno obavljanje dužnosti i poslova iz uloge koju imaju na ratnoj vježbi ili će je imati u ratu.

Povezano sa naprijed rečenim treba istaći da tzv. skraćeni (a u suštini nepotpuni, krnji) proces rada štaba — komande, ne samo što se negativno odražava na obučavanje, uvježbavanje i odlučivanje već ima i negativnog odraza u vaspitnom smislu, jer pojedine starješine i organi nisu dovoljno angažovani u radu za sve vrijeme trajanja vježbe. To se, pored ostalog, odražava na elan i kvalitet rada onih starješina i organa u komandi koji nose glavni teret vježbe.

Na nedovoljno angažovanje svih na vježbi igrajućih organa i pojedinaca, pored tendencije za tzv. skraćenim procesom rada, često utiču nedovoljno podastiranje podataka, nepotpuno i neprecizno postavljanje zahtjeva (kroz osnovni zadatak i njegove priloge i kroz proces rada u toku vježbe) za svaki na vježbi igrajući organ štaba — komande ili, pak, njegovo neadekvatno dimenzioniranje za vježbu. U takvim slučajevima gdje se, manje ili više, steknu navedene organizaciono-metodske negativnosti u provođenju ratne vježbe dolazi i do nedovoljnog uspjeha u postizanju planiranih ciljeva i željenih rezultata u obučavanju i uvježbavanju učesnika u vježbi, kvaliteta rada pojedinaca i komandi, realizacije cilja vježbe i nastavnih pitanja, posebno njene vaspitne strane. Ovo posljednje želim posebno da istaknem. Ratna vježba na kojoj svi učesnici, za vrijeme njenog izvođenja, nisu maksimalno angažovani u radu, nedvojbeno će ostaviti loš i nevaspitni utisak na ostale učesnike i na posmatrača, tj. stvara se utisak nedovoljne radne atmosfere i ozbiljne »ratne« situacije. Takva ratna vježba izazvaće i razmišljanja i razna reago-
vanja pojedinaca, koji mogu da rezonuju — da li su opravdani trud, naponi i materijalno-finansijski izdaci koji su uloženi u vježbu itd.

Stoga pri koncipiranju i provođenju svake ratne vježbe (RŠV i KŠRV) mora se, pored ostalog, imati u vidu slijedeće:

— organizacioni proces rada na pripremi, donošenju i realizaciji komandantove odluke mora biti *potpun* uz težnju da se obavi u što kraće vrijeme, što, pored ostalog, pretpostavlja prethodno obučavanje i uvježbavanje pojedinaca i pojedinih organa za njihove uloge, zadatke i poslove na ratnoj vježbi;

— pri određivanju sastava igrajućih štabova — komandi za ratnu vježbu i broja lica u njima mora se polaziti od cilja i nastavnih pitanja. Organe i pojedince koji na ratnoj vježbi, s obzirom na njen cilj i nastavna pitanja, ne mogu imati punu radnu ulogu, ne treba ni angažovati, jer to na njih i na ostale učesnike djeluje nevaspitno, povećava materijalno-finansijske izdatke, a pravi i druge (organizaciono-tehničke) probleme organizatorima vježbe;

— za sve igrajuće organe moraju se kroz osnovni zadatak, njegove priloge i podigravanje u toku vježbe obezbjediti potrebni podaci i postavljati odgovarajući zahtjevi koji će potpuno angažovati sve učesnike u toku izvođenja vježbe.

PODASTIRANJE PODATAKA NA RATNOJ VJEŽBI

Povezano sa naprijed iznijetim želim istaći da putem uvođenja u početnu (startnu) situaciju, od koje počinje ratna vježba (datu kroz osnovni zadatak), a i kasnije u toku izvođenja vježbe (kroz neprekidno podigravanje situacije i operativne skokove — supozicije), svim organima u sastavu igrajućih komandi — štabova treba podastreti i stalno podastirati što *obimnije podatke* o situaciji kod protivnika i sopstvenih snaga, o zemljištu i vremenu. Naravno, vodeći računa o realnosti, tj. dajući im one podatke do kojih bi u stvarnoj ratnoj situaciji realno mogli da dođu. Ovo naročito kada se radi o protivniku.

Bez raspolaganja potrebnim podacima o elementima borbene situacije nema ne samo punog angažovanja svih organa i učesnika na vježbi već ni potpune procjene situacije, pravilnog zaključivanja, niti donošenja realnih odluka.

Svaka igrajuća komanda — štab na ratnoj vježbi u svako doba mora raspolagati svim potrebnim podacima o *sopstvenim snagama*: rasporedu, stanju (materijalno-tehničkom, moralnom, zdravstvenom itd.) i njihovoj aktivnosti. Tu ne bi trebalo ništa da ostane nedorečeno ili skriveno, naročito u uvodnoj situaciji, a u toku vježbe (kroz

dinamiku) to će da zavisi od toga da li sa potčinjenim i pretpostavljenim stalno ima vezu; kako se postavljaju zahtjevi, da li se traže, dobijaju i šalju izvještaji i itd., što će sve biti uslovljeno *aktivnošću* dotične komande i njenih organa. Ako je aktivnost neke od igrajućih komandi slaba i nedovoljna, a rad u štabu slabo organizovan, razumljivo je da ta komanda ne može u svako doba raspolagati svim potrebnim podacima ni o sopstvenim snagama. To bi se negativno odrazilo i u ratu, pa se stoga ni od posredničkog aparata i rukovodstva na ratnoj vježbi ne može očekivati (a što oni ne bi ni smjeli) da daju podatke koji nisu realni, odnosno koji ne rezultiraju iz aktivnosti i pravilnog rada dotične komande — štaba.

Što se tiče podataka o *protivničkoj strani*, oni ni u ratu ne bi bili potpuni, jer se nikad o protivniku neće znati sve ono što bi se željelo i što bi trebalo znati. Pogotovo što se tiče protivnikovih namjera, odnosno svega onoga što se, više ili manje, može sakriti od oka i uha. U početnoj (uvodnoj) situaciji igrajućim stranama za protivnika treba dati sve one podatke koji bi, realno cjeneći, u stvarnoj situaciji bili poznati (ne samo ucrtane »krompire« na karti već treba dati i detalje, podatke). To treba činiti iz nastavnih razloga, možda i nešto više (radi mogućnosti da se kompletnije obavi procjena). Međutim, u toku dinamike vježbe saznavanje podataka o rasporedu, stanju, aktivnostima, namjerama i mogućnostima protivnika treba da zavisi od toga kako igrajuća komanda — štab organizuje obaveštajno-izviđačku aktivnost, kako je potčinjeni, pretpostavljeni i susjedi izvještavaju o protivniku, kakve zahtjeve i zadatke na tom planu postavlja. Naravno, to treba da zavisi i od propusta protivne strane na planu zaštite tajnosti svog stanja, rasporeda, namjera i mogućnosti.

O *zemljištu* treba davati samo one podatke kojih nema na kartama (ažuriranje karte) a potrebni su igrajućim komandama — štabovima i pojedinim njihovim organima za rad.

Dva puta dnevno (ujutro i naveče) neophodno je davati podatke o meteo-situaciji sa kratkoročnom prognozom za period od dvanaest časova, i to samo za prostoriju koju operativna zamisao vježbe obuhvata.

Inače, sve podatke — o sopstvenim i protivnikovim snagama, zemljištu i vremenu — treba davati u specifikaciji koja zadovoljava sve organe komande — štaba, a ne samo operativni organ, što se ponekad dešava.

Metod izvođenja ratnih vježbi (u osnovi ili u detaljima) prema zamisli dejstva koju je rukovodstvo vježbe unaprijed utvrdilo i razradilo ima pozitivnih strana. Ovako metodski koncipiranom ratnom vježbom lakše je realizovati postavljeni cilj, naročito nastavna pitanja, lakše i jednostavnije je rukovoditi dinamikom itd. Međutim, ovako metodski koncipirana ratna vježba u priličnoj mjeri *sputava inicijativu* i stvaralačko razmišljanje učesnika igrajućih strana, prezentiranje i konfrontaciju raznih mišljenja i rješenja, stavlja ih u poziciju da, uglavnom, nastoje na svaki način da pogode ili saznaju unaprijed donijeta rješenja rukovodstva, umjesto da sami do njih dolaze. To daje i mogućnost za razna kritiziranja itd., što sve ima negativan vaspitni odraz. Stoga bi, po mom mišljenju, ratne vježbe trebalo izvoditi uz obavezno poštovanje odluka igrajućih strana, a intervenisati korekcijama samo u slučajevima kad odluke i rješenja igrajućih strana dovode u pitanje postizanje osnovnog cilja vježbe i sagledavanje postavljenih nastavnih pitanja.

Ovakav prilaz provođenja ratnih vježbi nameće da se u *elaboratu* za njeno izvođenje razradi samo početna operativna situacija strana, sa njihovim rasporedom i stanjem i zadacima (sa priložima). Naravno, i sve ono što se odnosi na organizaciju ratne vježbe (razmještaj, vezu, posredovanje, rukovođenje i ostalo). Zamisao dejstava strana, u ovom slučaju, treba ostvarivati samo radi orijentiranih potreba rukovodstva vježbe, a ne sa ciljem da se striktno prema njoj odvija dinamika vježbe, koja, u ovom slučaju, treba da se odvija saobrazno odlukama igrajućih strana. Te odluke (igrajućih strana) rukovodstvo vježbe i posrednički aparat treba da uvažavaju, da reaguju i da rukovode vježbom u smislu njihove konfrontacije, odnosno da saobrazno realnosti odluka i njihovoj materijalizaciji presuđuju dejstva i daju uspjehe stranama, utvrđuju tempo, napredovanje itd.

Za ovako koncipiranu ratnu vježbu lakše i brže se može izraditi elaborat za njeno izvođenje, ali se zato rukovodstvo i posrednički aparat u toku vježbe moraju radno maksimalno angažovati, jer moraju na »licu mjesta« *reagovati prema odlukama strana*, a ne prema unaprijed razrađenoj zamisli za dejstvo strana. Čak i operativni skokovi (supozicije) moraju se pripremiti i razrađivati u toku dinamike vježbe, a mogu se samo unaprijed skicirati (u elaboratu).

Mislim da se metod izvođenja KŠRV po odlukama strana može i da ga treba primjenjivati i kod jednostranih KŠRV kod kojih, pre-

ma Uputstvu, treba obavezno pri rukovodstvu KŠRV formirati *izdvojenu grupu* koja će predstavljati, odnosno proigravati »plavu« stranu. Ovoj grupi bi, u smislu uvažavanja njenih rješenja i »odluka«, po mom mišljenju, trebalo dati približno *isti tretman* kao i igrajućoj komandi, što, svakako, pretpostavlja da po svom sastavu bude kvalifikovana za vođenje »plave« strane.

Kad je već riječ o »plavoj« strani istakao bih da ponekad ima nejasnoća i dvoumljenja u tome da li na KŠRV komanda koja je u ulozi »plave« strane treba da vodi svoje snage po našim taktičko-operativnim načelima ili po *načelima »plave« strane koju igra*. Smatram da obavezno treba praktikovati ovo drugo, i to iz dva osnovna razloga. Prvo, što se na taj način starješinski sastav *najboje upoznaje sa načelima izvođenja borbenih dejstava stranih armija*. I drugo, što se jedino na taj način mogu donositi *realne procjene, zaključci i odluke*, odnosno što se vježbe mogu na taj način *više približiti ratnim uslovima* i na njima najbolje provjeriti određena nastavna pitanja.

Međutim, igranje »plave« strane prema njenim načelima borbene upotrebe snaga zahtijeva da se svi učesnici na vježbi (»plava« i »crvena« strana, rukovodstvo i posrednički aparat) prethodno solidno upoznaju sa organizacijom, formacijom i borbenim načelima za vježbu uzete »plave« strane i da se sve to ima u vidu, upražnjavaju i uvažava u toku vježbe (pri presuđivanju), pri njenoj analizi i ocjenjivanju rada igrajućih strana i posredničkog aparata.

O PROBLEMU FAVORIZOVANJA STRANA

Ima pojava da se, počev od komandovanja početne operativne situacije do stvaranja supozicija i presuđivanja u dinamici, jedna strana (»crvena«) *favorizuje* na račun druge (»plave«) strane. Često se to radi i nesvijesno, bez naročite namjere, ili zbog »navijanja«. Po mom mišljenju, ovakve pojave i tendencije su štetne i protiv njih bi se trebalo energično boriti, jer, s jedne strane, zbog nepravdičnosti djeluju nevaspitno i povod su za razne komentare i kritiziranja, a, s druge strane, jedan su od razloga koji mogu da dovedu do nerealnih procjena, zaključaka i odluka.

Nijedna od igrajućih komandi ne bi smjela u bilo kom pogledu da bude favorizirana time što ju je rukovodstvo vježbe stavilo u ulogu »crvene« strane. Taktičke, operativne i strategijske uspjehe u toku dinamike, priznanja i ocjenu o svom radu na vježbi svaka igrajuća komanda — štab treba da dobije na osnovu svoga rada u dobi-

jenoj ulozi, odnosno ispoljenog znanja i umještosti u pripremi i realizaciji dobijenog zadatka nezavisno od toga u kakvoj se ulozi (koje strane) nalazila.

Ako je komanda koja je bila stavljena u ulogu »plave« strane bolje radila, donosila bolje odluke itd., to joj treba priznati presuđivanjem u dinamici, a u analizi i ocjeni vježbe adekvatno vrijednovati. I obratno.

Pored otklanjanja elementa nepravdičnosti, izbjegavanje favorizovanja jedne na račun druge strane ima i dublji, dalekosežniji značaj u smislu *obučavanja i vaspitanja za slučaj rata*. Naime, strana koja u ratu u bilo kom pogledu precjenjuje sopstvene, a potcjenjuje protivnikove mogućnosti i, shodno tome, putem planiranja, pripreme i izvođenja borbenih dejstava ne donose realne i *precizne procjene protivnikove jačine* i mogućnosti, vrlo brzo bi zapala u velike nevolje, koje bi je, vremenski veoma brzo, ali po ishod izvršenja borbenih zadataka, često sa zakašnjenjem otrijeznile. Stoga je, svakako, manje zlo precjeniti nego potcjeniti protivnika.

Izbjegavanje favorizovanja jedne na račun druge strane moralo bi na ratnoj vježbi da bude jedan od osnovnih imperativa u metodu njihova provođenja. O ovom pitanju se mora voditi računa pri izradi elaborata, a zatim čitavim tokom izvođenja vježbe. U tom pogledu osnovna odgovornost leži na grupi za razradu elaborata, rukovodstvu i posredničkom aparatu.

Jedna od prepreka za favorizovanje strana na ratnoj vježbi je njeno provođenje metodom poštovanja odluka strana.

PODIGRAVANJE DINAMIKE NA KŠRV

Dinamika na ratnoj vježbi može da se odvija metodom neprekidnog podigravanja razvoja borbenih dejstava (astronomsko i operativno vrijeme stalno se poklapaju), metodom operativnih skokova, odnosno davanjem supozicija (astronomsko i operativno vrijeme se ne poklapaju), kombinacijom neprekidnog podigravanja i operativnih skokova.

Smatram da bi dinamiku na ratnim vježbama do brigadnog, pa i divizijskog nivoa trebalo izvoditi *metodom neprekidnog podigravanja*, izuzetno praktikujući kombinaciju neprekidnog podigravanja i operativnih skokova. Ovo iz razloga što bi se ratna dejstva do brigade i divizije po određenom borbenom zadatku načelno odvijala u trajanju koje je predviđeno za trajanje ratne vježbe, odnosno dva

do četiri dana i što komande do ovog nivoa imaju stalno šta da procjenjuju i odlučuju.

Na ratnim vježbama višeg nivoa (armija, vrhovna komanda) provođenje dinamike metodom neprekidnog podigravanja, gdje bi se operativno vrijeme stalno poklapalo sa astronomskim, ne bi bilo svrsishodno. U dva do četiri dana trajanja dinamike vježbe ove komande, a naročito vrhovne komande, ne bi imale mnogo šta da mjenjaju od svojih prvobitnih procjena i odluka. Stoga na ratnim vježbama ovog nivoa treba praktikovati metod kombinovanog podigravanja situacije (neprekidno podigravanje i operativni skokovi), a ponekad, naročito na vježbi nivoa vrhovne komande, samo metod operativnih skokova.

Svaki od iznijeta tri moguća metoda podigravanja dinamike na ratnim vježbama nameće svoje posebnosti u pogledu angažovanja rukovodstva vježbe i posredničkog aparata.

Metod neprekidnog podigravanja i dinamike zahtijeva od rukovodstva i posredničkog aparata neprekidnu aktivnost i reagovanja tokom čitave vježbe na planu procjenjivanja odluka i naređenja igrajućih strana, presuđivanja i podastiranja podataka.

Metod operativnih skokova je za posrednički aparat najlakši, ali od rukovodstva vježbe, ako se ona odvija uz poštovanje odluka strana, zahtijeva posebno angažovanje na stvaranju i razradi supozicija (operativnih skokova). *Kombinacija* ova dva metoda sadrži — za rukovodstvo i posrednički aparat — olakšavajuće i otežavajuće elemente jednog i drugog. Za rukovodstvo vježbe, koja se odvija po odlukama strana, ovaj metod iziskuje najveće napore, jer mora u toku praćenja i presuđivanja neprekidno odvijajuće dinamike stvarati, razrađivati i igrajućim stranama blagovremeno dostavljati nove supozicije (operativne skokove).

Igrajuće komande — štabovi kao cjelina najangažovaniji su na ratnoj vježbi koja se izvodi metodom operativnih skokova (supozicija), jer se po svakoj supoziciji maksimalno mora angažovati cjelokupna komanda — štab u procesu rada na pripremanju, donošenju i materijalizaciji komandantovih odluka po dobijenim supozicijama.

RADNA I BORBENA DOKUMENTA NA RATNOJ VJEŽBI

Angažovanje pojedinaca i pojedinih organa komandi — štabova na vježbama praktično se svodi na pripremu, oformljavanje, tehničku izradu, ažuriranje, dostavljanje, primanje, proučavanje i

korištenje radnih i borbenih dokumenata (razni pregledi, procjene, referati, odluke, naređenja, planovi, grafikoni, šeme, karte, izvještaji itd.). To je nepobitna činjenica, odnosno stanje i potreba, koje sumnjam da se mogu bitno izmijeniti. Otuda i značaj koji se ovom pitanju mora pokloniti prilikom izvođenja ratne vježbe komandi i štabova i drugih formi obuke starješina.

Međutim, u odnosu na ovo pitanje tu i tamo se pojavljuju dva oprečna gledanja: *potcjenjivanje i precjenjivanje* radne i borbene dokumentacije, angažovanje i rada na njenoj izradi. Smatram da su oba gledanja pogrešna, jer svrha izvođenja ratnih vježbi nije samo izrada radne i borbene dokumentacije, ali isto tako vježbe se bez te dokumentacije ne mogu ni izvoditi. Tu se mora naći prava mjera, koja mora da rezultira iz potreba savremene ratne prakse, odnosno obezbjeđenja planiranja, pripreme i izvođenja borbenih dejstava jedinica kojima rukovodi komanda — štab.

Međutim, činjenica je da je radna i borbena dokumentacija koja je predviđena komandno-štabnom ratnom službom preobimna i da bi bilo nužno razmotriti mogućnost i mjeru za njeno smanjenje i pojednostavljenje i u tom pravcu učiniti određene napore. Po mom mišljenju, na ovom zadatku bi trebalo da se angažuju sve starješine, komande, štabovi i škole svih stepena, dajući — na osnovu svojih razmišljanja, praktičnih iskustava i ispitivanja na pojedinim ratnim vježbama — svoja mišljenja i konkretne prijedloge. Jedino uz svestranu brigu i napor svih navedenih faktora moguće je doći do najboljih rješenja za uspostavljanje borbene i radne dokumentacije koja bi prema svom obimu, formi, lakoći i vremenu izrade bila krajnje *pojednostavljena*, a prema sadržaju *sveobuhvatna i funkcionalna*.

No, bez obzira koliko se radna i borbena dokumentacija uspije smanjiti i pojednostaviti, ostaje činjenica da će se uvijek na ratnoj vježbi svi učesnici njome baviti, tj. da će je raditi i koristiti u funkciji pripremanja i realizacije komandantovih odluka i naređenja. Zato se ovaj rad na ratnim vježbama niukom pogledu ne smije zapostaviti. Naprotiv, mora mu se poklanjati puna pažnja, tako da jedan od osnovnih elemenata za ocjenu uspjeha svake vježbe mora biti i vrednovanje rada na izradi i korištenju radne i borbene dokumentacije, ocjenjujući da li je bila kompletna (sveobuhvatna), pregledna i jasna, posebno da li je blagovremeno izrađivana i dostavljana.

Međutim, uvježbavanje u izradi radne i borbene dokumentacije ne može se postaviti kao cilj na ratnoj vježbi. Obučavanje i uvježbavanje u tom pogledu treba da se izvodi u vojnim školama, na kursevima, trenažima i drugim formama obuke. Na ratnoj vježbi

učesnici moraju u tom pogledu doći *obučeni i uvježbani*. To svoje znajne i postignutu rutinu treba da na ratnoj vježbi stave u funkciju rješavanja taktičkih, operativnih i strategijskih problema kojima će se vježba baviti, a ne da se tek na vježbi razmišlja i uči kako se radi ovaj ili onaj dokumenat i oko toga troši vrijeme.

ODMOR NA RATNOJ VJEŽBI

Uputstvo predviđa da ratne vježbe mogu da traju 2—4 dana ne računajući vrijeme za pripremu i analizu, a da se odvijaju u *neprekidnom danonoćnom radu* u smjenama. Ova odredba Uputstva polazi od najčešćih ratnih uslova i težnje za navikavanjem na njih putem izvođenja ratnih vježbi.

I u dosadašnjem izvođenju ratnih vježbi danonoćan rad je bila stalna praksa. Međutim, kad je, povezano s tim, u pitanju rad u smjenama i odmor učesnika, mora se imati u vidu da *planovi odmora* ne bi trebalo da služe zadovoljavanju zahtijeva za izradom tog dokumenta nego planskom radu i odmaranju učesnika po smjenama. Nekompletnost organizacionog procesa rada, nedovoljno podastiranje podataka i postavljanje zahtjeva svim organima, brojno predimenzioniranje pojedinih organa u odnosu na njihovo angažovanje na ratnoj vježbi itd. dovodi, tamo gdje se ti propusti steknu, do toga da se pojedini učesnici na vježbi manje-više odmaraju i danju i noću, a drugi rade danonoćno bez odmora i sna bez obzira koliko vježba trajala. Sasvim je logično da pažnja, kvalitet i efekat rada opterećenih pojedinaca u toku vježbe stalno opada i pri njenom kraju oni obično dođu u stanje psihofizičke nesposobnosti za kvalitetan i efikasan rad.

Stoga bi ovom pitanju (planskom radu u smjenama i odmaranju) trebalo da se na ratnim vježbama poklanja puna pažnja i briga. Pri planiranju rada u smjenama trebalo bi početi od kriterijuma da se svakom učesniku u toku 24 časa obezbijedi 8 sati za odmor, te prema tome treba podesiti grupisanje ljudstva po smjenama. U onim organima komande — štaba, rukovodstva i posredničkog aparata u kojima nema dovoljno ljudi da bi se mogao organizovati rad i odmaranje u smjenama trebalo bi ići na zamjenjivanje na poslu starješinama sa različitih, ali srodnih funkcija za vrijeme dok se ovi odmaraju. Moguća su razna rješenja i tu ne može i ne bi trebalo da bude šablona. Jedino što se mora uvažavati i striktno sprovoditi jeste da se svakom pojedincu planski obezbijedi neophodno potrebno vrijeme za odmor.